

Hétköznapi történet

Beszély

I.

Sokszor szememre hányátok, hogy alakjaim, melyeket festek, oly ábrándosak, oly szokatlan körb l valók, milyen költ képzeletén kívül földünkön talán nem is léteznek.

De hát a festész m vének tárgyaúl a sáros országút mindennapiságát, az egyhangú róna ürességét választja-e? Nem, elmegyem a rengetegbe, ott keresi fel isten országát, melyet kicsinyes sokaság nem tapos. S a természet csodáit, miket kevés emberi szem lát, mi után kevés közkebel sóvárog teremti újra vásznán. Vagy a szeret az út melléki gazból markolja-é fel a bokrétát, mit kedvesének szánt? Nem, rejtekmagányából a csendes ligetnek keresi össze egyenkint a ritka s szerényen elbúvó virágszálakat, melyek illatukkal részegítnék, színükkel elragadnak. Így szedtem én is össze alakjaimat, melyeket el tökbe állítani igyekvém. De van érdekesség a sáros országút mindennapiságában, az útmelléki gaz minden szirmában is, ha a vizsgáló lelke nem a ragyogó bényomás után eseng, de tudós bonckés alá veszi tárgyait. Annak egyhangúságából ezer érdekes alkatrész, ennek szirmaiból egy új világ bontakozik ki, s mindkett egyaránt hirdeti isten végtelenségét.

3 Ím, én is ezúttal tárgyam, alakjaimat a mindennapi élet köréb l vevém, t letek függ abból egy végtelen szellemvilágot fejleszteni ki, s varázsolni lelketek elébe.

II.

Olvastam egy természettudós m vében a természet lassú, de következetes egyenlítési törekvéseir l, mellyel ezredéveken keresztül a föld külön vidékei jellemzetes, s hogy úgy mondjam egyéni vonásainak eltörlésén, a kit n nek, er teljesnek a középszer ségbe olvasztásán munkál.

5 Szirteket porlaszt el, hegyeket mos le, völgyeket tölt meg. Elnyalja lassanként az óriás gátakat, mik háborgó tengerek, féktelen vizek útját állták, s szelídülten vonulnak ezek csendes medrükbe.

Kihamvadnak a t zokádók, h lve h l a föld mélyének éltet tüze. Az skor fantasztikus állat- és növényországa mesévé vált már, egyhangúvá zsugorodott össze. Sz nik a különbség éghajlat s éghajlat között; növények, állatok vándorolnak vidékr l vidékre.

7 A természet ez egyenlítési törekvését h szövetségesként végzi be a föld második istenüül feltolakodó ember. Fejszét vág az serd be, vasutat visz a rengetegbe, megköti a puszták homokját, dacol az éghajlatnak; s a jégmez k vadsága, izzó térek kietlene beleolvad szorgalmának term mezejébe.

A sivatag zött királyi vadjai napról napra sz kebb körre szorulnak. Megjövend az id , melyben a sörényes oroszlán, a vértés krokodil, a gyors lábú strucc ott foglalandnak helyet a f nix és az egyszarvú mítosza mellett. Megjövend az id , melyben egyhangú, jellemtelen róna terület a földön, kicsinyes mezsgyék hasgatandják mindenfelé, háziszolgákká ny gözött állatok taposandják csak, s egyenl kicsinyes emberfaj bírandja, melynek története is elhalványult, elfogyott.

Korról-korra emelkedik ugyan a tömeg azon elvetettségb l, melyben egy Attila, egy Mahomet szelleme eszközül használva azt, világrészeket rendíthete meg önkaratával. De korról-korra ritkábban is születik egy Attila, egy Mahomet, ki milliókon túl emelkedjék.

10 Porba hulladoznak a várak, melyekben rszellem virrasztott, melyek lakóinak elhunytát égi jegyek kísérték. És elt nnek a viskók, melyekben a szenved lét felett idegen uralom s-fátuma kormányzott. A romjaikon emelked polgárlakok egyhangú sorai felett nem rködik védszellem, nem történnek égi jegyek, nem uralkodik s-fátum többé.

A világpolgárosodás elnyel minden tarkaságot, mit nemzetiség, érdek, küzdelem, történelmi fejlődés teremtett, míg az öltözet szemgyönyörködtető változékonysága is sötét, jellemetlen egyhangúságba merül általánosító szelleme előtt, mely dönti a magast, a büszkét, emeli a szerényt, a süllyedettet, s egyéniségekből tömeget alkot.

Az óriási gúllak, az ezredéves múmiák, melyekben az ember dacos harcra lépett végzete ellen, furcsaságul maradtak csak fenn a faj között, mely megnyugodva végzetébe gyephant alá temetkezik, és síremlékül rohatag fakesztetést z.

13 Palmira titáni márványcsarnokához fecskéfészekként ragasztott tanyában örül s munkál a jelenkor fia. S míg lelke kételkedve néz az skor merész b neire, melyeket feljegyzett a történet, az skor erényeiről nincsen fogalma többé. Egy Antigoné, egy Lear, egy Iphigénia vagy egy Hamlet óriás szenvedélyének kitörését csak ószer öltözetéért bocsátjuk meg, csak színpadon találjuk meghatónak. Úgy nézvének, mint t lünk egészen különböző lényeket. Az életben, jelenkori öltözetben nevetségesnek találná a mindent egyenlítő kor-érület, ha nem mindennapias arccal, közömbös, sima külszínnel fogadná a csapásokat, forralná keblük poklát, vesznének el.

Így enyész körülünk a regényes, a kit n , az egyéni, így terjed a középszer , egyhangú, unalmas – oltár, t zhely körül, s a szellemvilágban.

15 De már is mesze vezetett elmélkedésem. Felfogom végre egyszer történetem fonalát; t leték függ némely megpendített gondolat s érzélem továbbf zése.

III.

Az 184-^{iki} pesti farsang egyik fényes táncestélyén valék. Enyhít ül szolgáló kisebb termen keresztül jutottak az érkezők a nagyobb táncterembe. E kisebb termet kíváncsi ifjúság lepte el, megjegyzésekkel kísért szemlét tartva az érkező hölgyek felett. Az észrevételek pedig nem valának mindig kíméletesek.

17 A külszín csalóka leple sokszor szolgált alapjukul, gyakorta komoly titkok felett szentségsért leg lebbentett meg a fátyol. Még többször egykedv en áldoztatott fel egy élc kedvéért a n erény. S ezt mind oly természetes társalgási modornak nézte mindenki, hogy a kitörő kacagások közt red kbe egy homlok sem vonult.

Ott ültem én is néhány víg cimborával az asztal körül a bejárással szemben. Mi sem voltunk jobbak a többinél. A zene, a csillogó fény, a zsiromgó sokaság s a pezsgő szesze megtették magukét kedélyünket azon túlvigadottságba hozni, mely más színben mutatja el ttünk a világot, mely megvetni tanítja azt, mit rendesen tisztelünk, s azt, mit különben észre sem veszünk.

Termetes, piros, gömböly arcú n lépe be, kicsi, szikár férfiú karján. A két alak különös ellentétet képezett, milyennel gyakran találkozunk bár az élet útjain, mindannyiszor kellemetlenül hat a kedélyre összeny gözönten találni. A férfiú mintegy 30 éves volt, arcán szorgosság, valami féltékenység neme látszott. Figyelni vélted volna t a n még ki nem mondott gondolataira – de nem azon figyelemmel, mellyel a szeret igyekszik ellesni kedvese vágyait, de azzal, mellyel az iskolás fiú függ tanítója szemöldjén. Halvány arcát kora- szül , gyér szakáll környezé, léptei bizonytalanok voltak, s egész lényén valami balság mutatkozott. A férjével egykorú n biztos léptekkel, önelégedett arccal, kihívó pillantásokat szórva haladt mellette, arca durva vonásai soha sem lehettek szépek, de nem is vesztek a korrallal. Öltözete halmozott s ízléstelen volt.

20 – No, s Peti barátom, hol marad élced, hol avatottságod a f város titkaiba, mely még senkit sem hagyott szárazon mellettünk elhaladni, hogy e n re észrevételed nincsen? – szólt mellettem Laci enyelegve.

– Mert ez azon kevés hölgyek egyike – szólt Géjza, hirtelen s rejtett zavarral –, kikr l mit sem lehet mondani a társaság mulatságára.

– Azaz mi nevetségesnek vagy b nösnek tüntetné t fel, ugye – vágott közbe Timádi József bátyám, finom gúnymosollyal.

23 – Az van a dologban – szólt Peti félgúnnyal –, hogy Bolykiné is az erényes n k ama 90/100-ába tartozik, kik hála természeti ajándokaiknak még eddig soha sem jöttek kísértetbe, s reményelem a gondviselést l, ezen túl is meg óvja t az emberiség megnyugtatóására.

– S most a szükségb l erényt csinál – folytatá Laci –, még pedig úgy látszik, ugyancsak ki van vele. Annyira, hogy kedvem volna színteségében kétkedni, ha nem becsülném jobban az egész ifjúságot.

25 Géjza halványodni kezdte. Ha figyeltek volna rá, észreveendik, hogy meger l tette tartóztatja vissza indulatkitörését.

De e pillanatban szokatlan mozgás keletkezett az egész teremben. És ugyanazon egy ismeretlen ok két ellenkez eredményt szült a n k s a férfiak közt. A bejáráshoz csoportosult egész ifjúság s lassan hömpölygött a tömeg, a f terem felé; nem engedve látni vonzerej központját. Az elragadtatás, a hódolat egyes kitörései hangzottak ki zajából. Gúnyos, keser mosollyal fordultak el a n k, megsemmisít pillantásokat szórtak az ifjúság ismeretlen delejt je felé, a megvetés s utálat egyes szavai hatottak ki suttogásukból. Az ifjak mozgalma hódolat volt, tisztelet nélkül; melyet az igéz b nnek, az elkárhozott kellemnek hozunk. A n k mozgalma elítélés volt, mellyel az ál-erény, a vakbuzgalom követ dob a leleplezett b nre, átkot szór a sokaság bálványistenére.

27 – Ah, a szép Júlia – szólt Géjza barátom fesztelenül végignyújtózva karszéken.

– Az emancipált n – viszonzá Peti. – Imádom az emancipációt!

– Én már régen készülök egy id re lovagjául szeg dni a szép Júliának, de mindeddig érdekesb kalandok tartóztatnak vissza – szólt László, sokat gyanítatni akaró torzképpel.

30 – Bizony, Laci barátom – mond Peti –, addig hagyod az almát érni, míg a verebek csak haját hagyják.

– Nem is lelek én élvezetet – felelt ez zavarodottan –, ilyes hódításokban, mikkel semmi küzdelem nem jár.

– Pedig csak ez borsó és sava a szerelmi kalandnak – folytatá Géjza.

33 – Tudják is ezt jól, erényes n cskéink – enyelge Peti. – Nézzétek csak az eszematda képmutatókat, mint viselik magukat Júlia irányában, mint megannyi Cato censor. Pedig...

– De szó, ami szó, botrányos is, hogy Júlia e választékos körbe juthatott – jegyzé meg Géjza.

35 Ez épületes beszélgetés alatt én többször felkacagtam, Timádi József bátyám mélyen hallgatott asztalunknál. Mintegy 40 éves férfiú volt ez, testességre hajló termete, összesen tt szemöld , nyílt, vidám arca, egyszer , de választékos öltözete kedves, bizalmat gerjeszt alakká tették t. S azon jó kedély, mellyel az ifjúság örömeibe vegyült, atyai, de szelíd tanácsot adott ennek, bajból segíté azt, lovagul állt a n nél, poharat tört a dáridóban, kardot húzott a veszélyben: közkedvességben részesíték.

– Barátaim! – szólala most fel. – Könnyelm en törtök pálcát egy n felett, kinek szívtörténetét nem ismeritek.

37 – Ha-ha-ha! József bácsi a hetéra erényeit veszi védelme alá – szóltunk s kacagtunk fel mindnyájan.

– S hát jobbak vagytok-e ti, kik tévútra csábítjátok a gyöngén t kiszámított mesterséggel, mint , ki ezerféle hálótok közt leroskad?

– Az egészen más – mond Géjza. – A férfiú életében egy ifjú érzelemforrongás, a szerelem csak epizód, a n életével, rendeltetésével egy. Az ifjú ilyszer kalandokból becsülete csorbulása nélkül józanul férfiúvá. A n , ha hírneve veszni kezd, süllyed feltarthatlan. A férfiú a cselekv élet útján ezer alkalmat lel tettekkel letörülni nevére l egy félrelépés szennyfoltját, a n szenved léte alatt örök bélyegül hordja azt nevére.

40 – Nem, Géjza öcsém! A n nem süllyed el örökre, ha lelke nem vesztette még el erkölcsi rugékonyságát, mely balpercekben emel, kétségbe esést l óv. Nem eltörülhetlen nevére a szennyfolt, ha azt nem aljasság, de viszonyok hatalma szülé. Légbe emelkedik a földre alázott repkény, ha a szilárd csernek fonódik derekára – szólt Timádi szokatlan komolysággal.

– Látom, bátyám, együtt lesz dolgunk – mond Vilmos enyelgve –, a szép Júlia ostromlásában.

– Nem, öcsém, nem lesz együtt dolgunk – válaszolt József bácsi. – Mert én Júliát n ül veszem.

43 Eddigi élceiteket korotok világnézlete, s a külszín igazolják, nem kívánok értük azért most elégtételt. De mához egy évre szívesen látlak vendégeimül, s ha n m viseletében gáncsra méltót találtok az év alatt, akkor nevezetek vén bolondnak. Ha tisztelettel hajlotok meg el tte, az lesz elégtétem. S nektek nyereségetek, hogy nem fogtok a n erény felett azon túl könnyelm en pálcát törni. S ha láttok feldúlt oltárt, hervadó virágot, nem hiszitek mindjárt, hogy azt istentelenség rombolta le, ezt kimerültség hervasztja, de gondolni fogtok a fátum mennyk csapására, s a kehelyben rágódó féregre is.

Téged pedig, öcsém – folytatá hozzám fordulva –, reggel magamhoz várlak Tanúnak.

45 E szókkal hirtelen vette kalapját, s a sokaság közt elt nt.

Szótlán bámulattal néztünk egymásra. A nyilatkozat rendkívülisége, s József bátya tisztességleme egy tréfás észrevételt, egy gúnyos mosolyt nem bocsáta ajkunkra. Ekkor a s r kör megnyílt, s Júlia vált ki bel le szemeink el tt.

47 Magas, sugár, s mégis teljes alak volt az. Gyönyör karjainak egyikével önfeledéssel támaszkodott egy virágállványhoz, míg másikával keresetlen bájjal kezelte legyez jét. Kissé meghajtott, mintaszépség nyakán magas méltósággal emelked arca ragyogó, de hideg. Átható s mégis üres pillantással járt végig a sokaságon. Így nézhet egekb l alá a megtisztult b nös, ki meghajol bár b nös önérzetében, de felülérzi mégis magát a világon. Mintha egy rejtélyes mennyei zene halhatásába merülten a feléje jöv zajt észre sem venné, s míg szemében nem hamvad el a földre l hozott emészt epedés szenvedélyes lángja, a kielégítetlen maradt szomjú vágy, addig meghiggadt keble már megvet mosolyt küld ajakára, szelídítve a melankólia ábrándos fátyolával. Az egész alakot biztosság érzete, s a kedély- lankadság folyja körül.

Tojásdad arca azon leírhatatlan átlátszó barna árnyéklattal bírt, melynek látásánál melegebb éghajlatok érzete fog el. A felette elviharzott szenvedélyek nyomai nem pusztításban maradtak, de azon tisztult, magasító hatásban, melyet az elvonult fergeteg a természetben is gyakorol. Hosszú vágású sötét szeme, egyenes, vékony szemöldök alatt ragyogtak hosszú pillák közül. Vékony s finom hajlású orra alatt ég , s kissé telt ajkak között gyönyör fogsor fehérlett. Szabadon kifésült, s egyszer piros szalaggal ékített sötét haja szabadon hagyá kékeres halántékát, a n i kecs egyik kedves tanyáját. S kicsi, fehér selyemcip s lábacskaín, úszó világossárga, egyszer ruháján minden ék csak a hullámozó keblén ég kaméliabokor volt.

Ily alak lehet csak képes szenvedélyt ébreszteni megérett férfiú keblében. Ily alak lehet csak képes szenvedélyt táplálni, mely dacol a világgal. Benne az idill éposszá van magosulva. Az epedés viharra gyúlva. A szép felségessé szellemülve.

IV.

50 Másnap József bátyámhoz nyiték.

– Öcsém – szólt hozzám nyájasan –, míg a lakodalmi készülteket folytatom, olvasd el e vázlatot mátkám életéből!

Ezzel megveregeté vállamat, s következ lapokat hagyva kezemben, távozott.

*

*

*

53 A rohanó Vág regényes partján, sötét, bükkös dombok aljában terül Pet falva. Zsúp-fedett fehér házacskái, bádogtetej tornya lombos fák közül tekintgetnek elé, s szerény, de kellemes ellentétben állanak a folyó partjáig nyúló, vasráccsal kerített ízléses angolkerttel, s az ennek közepette emelked fényes, de mosolygó külsej oszlopos úrilakkal.

A lak erkélye előtt széles gyöpsz nyeg terül a vízig, szabad kilátást engedve a túlpárt vadregényesebb panorámájára, düledék váraival, fenyveseivel, szirtjeivel. A gyep közepett ugrókút visszahulló gyöngyei csillámolnak versenyt a benne úszkáló aranyhalak pikkelyeivel.

55 A márványmedence körül tropikus éghajlat csodás növényzete van ízléssel elhelyezve. Odább peóniák, lantánák és kufeák vegyülnek a veronikák, cineráriák és mimuluszok tarkaságába. A virágcsoportozatok között terül sima gyepen egyes buja tenyészett begónia, katulfa, egyesegy óriás level paulónia, sötétzöld tuja, s virágterhes kasszia vagy sugár, izolagtól körülfont sugár gledícsia hoz változatosságot a képre, míg a kétoldalt húzódo, s fehér fővényes kígyóutakkal átszeldesett s r b l a filadelfus, prunus-pádus, citisus, száznem spireák s kratégusok élénk s illatos virágai versenyeznek a széleibe nyíló fuxiák, hortenziák s campanulák színdús bokrétaival.

Egy rejtett zugban bignonia radikánssal befolyt lugas kínálkozik édes enyhelyül. Az egészet tiszta kék ég boltozza, friss szell s tarka lepkefaj élénkíti, illat s madárzene árjadozza át. E hely a boldogságnak, a gondtalan élvezetnek látszik teremtvé, és talán meg is felel rendeltetésének, mert ím, a lugas árnyából cseng gyermekhang nevetése hallik. De tekintsünk belsejébe.

57 Két hajadont találunk ott. Gyönyör barna lányka az egyik, nyílt homloka körül lehulló ében fürtök b sége árnyazza a piros angyalarc kéjgödröcskéit, enyelegve köt rózsás ujjával virágbokrot, s tépi el azt ismét nevetve. Ajka fejl d bimbó, s a körülte leng mosoly, kedélye frissessége, arca tiszta, derült dicse azt látszának mutatni, hogy a lányka még boldog gyermekeveit nem lépe át. Míg kék szalagos, egyszer fehér mezében feszül keble, kifejlett alakja, a szemében fel-fellobbanó láng, s egész alakján elomló n ies, szende méltóság t már hajadonnak mutatja be. E képben ki ismerné meg a mostani Júliát? Pedig e két alak közt csak öt év van, de ez öt évben egy hosszú élet minden küzdelme rejlik.

Pirospozsgás hölgy a másik, csak néhány évvel id sb Júliánál, de sokkal korosabbnak látszó. Szépség, kellem s kedély nélkül. De mit is fessek tovább, rajta az öt év nem talált mit rontani, Szálkai Beatrix olyan volt akkor, mint most, mid n mint Bolykinét mutattam be t.

– Óh, kedves Beatrix, mi észrevétlen, mi édesen folynak itt napjaim, mióta a f város neveldejéb l megjövénk! Ki is gondolná, hogy már három hónapja?!

60 – Nekem unalmas e falusi magány. Ott legalább sok játszótársaink lehetnek, míg itt mi ketten – egyedül...

– S hát nincsenek-e itt is játszótársaink? A madarak, kik velünk enyelegnek a lomb közül, a virágok, a lepkék! Óh, én itt akarok élni örökké!

– Én pedig alig várom kiszabadulásom percét.

63 – Kiszabadulásod percét, Beatrix? S hogyan jönne az?

– A leányt megkérlik, férjhez megy, maga asszonya lesz, nem várja senki parancsát többé. Rendelkezik, mint neki tetszik, kormányozza házát, s nekem is csak akad valaki, aki elvesz.

65 – De hátha nem szeretheted kér det – mond Júlia, elkomolyodva.

– Az majd megjövend a házasságban. S ha nem jövend is, nem kerülhetlen házi eszköz.

67 – Beatrix, komolyan beszélsz? De nem, nem, te tréfálsz velem. Emlékszem még, mid n édesanyám haldokló ágyán feküdt, sírva térdeltem mellette, fejemre ereszté kezét, s imádkozott értem. Nem értém imája szellemét, de szavai eltörülhetlen maradtak agyamban. „Isten – sóhajtott a többi közt –, ne verd meg lányomat, hogy szerelem nélkül menjen férjhez.”

Én nem tudom még – folytatá ábrándosan –, mi az a szerelem. De érzek keblemben olykor néma fájdalmat, édes vágyódást, mely von, von, s nem tudom hova. Olyankor aztán azt hiszem, hogy olyan lehet az a szerelem, de az, mit én érzek, tán túlvilági epedés csak édesanyám felé. Azért érzem olyankor magamat oly árvának, azért j szemembe könny.

– Bohó ábrándozó – kacagott Beatrix. – A mai kor tevékeny embere rá sem ér ily renyhe szenvedélyre, mint az a szerelem. Ezrek halnak el, kiket sosem háborgatott; maholnap olyanná vál, mint kísértet, mir l beszélnek még, de ki sem látta.

70 – Hát nem kell minden embernek egyszer szeretni? Bizton mondhatod ezt, Beatrix?

– No, bizony szépen megjárónk, ha kellene! Hol vennénk e magányban olyan leventéket, kik méltók lennének szívünkre? Elpenészedhetnénk addig.

– Isten küldi tán azt – suttogott Júlia, ingadozva hitében.

73 – Kevés gondja volna akkor istennek, ilyekkel is bajlakodnék. A f dolog a mai világban férjhez menni, lerázni az idegen akarat ny gét, asszonnyá lenni.

Júlia hallgatott félmeggy z déssel.

75 – Ládd, minap, mid n a szomszédba akarónk rándulni –folytatá Beatrix –, atyám illetlennek mondá. Ki vagyunk zárva az emberek vidám köréb l. Korholva lesk dik minden lépteinket, megrónak minden szabadabb szót, még ruháinkkal sem rendelkezgetünk jóváhagyás nélkül. Mind ennek gyökeres orvossága: férjhez menni.

– Igazad van, Beatrix! Óh, mint n megjárandom azon regényes romokat, sötét fenyveseket mind, holdvilágos éjeket töltendek a Vágon, a szirt élér l gyönyörködendem az égi háborúk csattogó zenéjében. Igazad van, Beatrix, én férjhez akarok menni, de hol találunk kér t?

77 – Hát atyám, jó gyámnokod, ki oly buzgalommal igyekszik kora elhalt szül idet pótolni?

– Igaz, igaz, de ládd, Beatrix, én rossz lány vagyok. Úgy akarom, úgy akarom Szálkai Tamás bátyámat szeretni, s nem bírom. oly hideg...

– Pedig ládd, Júliám, most is boldogságon fárad. Azon szende fiatalemberb l, kivel amott sétál, kinek szeméb l lelki tisztaság, s irántadi szerelem néz ki, kitelik a kér .

80 – Ha-ha-ha! Azon ügyetlenb l...

– A szerelem ügyetlenné tesz; rülésig szeret, s jó.

– De csak nem j majd mindig velem, ha a romok közt merengének a Vágon ladikáznék holdvilágnál, vagy a szirt élén lesném a vihart.

83 – Szoktatástól függene – válaszolt Beatrix vállvonva.

– Mert úgy hiszem, lelke nem gyönyörködne ezekben, s ásitása megölne. De hátha, Beatrix, mégis van szerelem! Ha megcsalsz, anyám imádsága, mit halottas ágyán mondott, atokul szállna fejedre.

85 Most hagyjuk el a lugast, s tekintsünk a távolabb fasorok közzé!

Két férfi sétál ott. Egyikük idős, a másik fiatal. Az idős férfi alacsony, szikár termetű. Vállai közt ül, feje laposra van nyomva, roppant szájának ajkai nincsenek, csak kékes szegélye, apró, savószínű szeme örök nyugtalansággal, mintegy gyanakodva nézdel körül, szünetlen pislogva. Kis csontjai kiállók, fülei szélesek. Mozdulatai rángatózóak. Beszéde szaggatott, kezét folyvást dörzsöli. Az egész alak azon benyomást szüli, mely a békában megborzasztja az embert – nem tudja miért.

87 A mellette haladó fiatalember azon egyéniségek egyike, melyek jelleme az, hogy semmi jellemzetes, feltűnő nincs benne. Olyanok lehetnek Prométheusz emberei, mielőtt az égi tüzet keblükbe lopá. Ily alakok azok, melyek a tömeget képezik; melyek felett üresen tévedez a szem. Nem tartanak fel senkinek, nem vonzanak senkit, nem taszítanak vissza senkit, s rendesen oly lelkek sajátjai, kik nem jók kényelemből, s nem rosszak, megszokásból. Kik az életben másoktól vezettni vannak teremtve, és meghalni nyom nélkül. Az ifjú arcán örök, egyhangú mosoly ül, lesütött szeme tárgy nélkül tévedez, járása összecsukló, vontatott, fáradt.

– Már tisztelt öcsémuram, mi tartás-tagadás benne, látom én, hogy halálba szerelmes gyámleányomba, a szép Petri Júliába!

– Gondolja, bátyám? – szolt megzavarodottan nevetve az ifjú.

90 – Az elvitázhatlan tény, s távol legyen tőlem boldogságát akadályozni akarni. Hisz ily jószíve a magamféle vén bolondnak, ki egész életét másoknak áldozza, egyetlen gyönyör sége: mások boldogsága tevé – fordult hozzá Szálkai Tamás érzékenyültséget mutatni akaró torzképpel, könnyet erőtelve a szemébe.

– Derék férfi – nevetett a másik.

– De a házassági szerződés egyszerre aláírandja, úgy-é, gondnoki számadásaimtól felmentésemet is, amint maradtunk?

93 – Igen – válaszolt a kérdett kacagva.

– Ne gondolja azonban, öcsémuram, hogy én ezáltal önző célokat akarnék elérni. Remélem, meg van győződés az országiszter ismeretes becsületemről, melyhez még gyanú sem fért soha – mondá a gyám méltósággal.

95 – Óh, meg – válaszolt röhögve a házasulandó.

– Az egész csak elvigyázat. Ismerem az álnok világot, mely a kákaszálon is csomót keres – folytatá sóhajtván Szálkai Tamás úr. – Én apa vagyok, a halál órája bizonytalan. Ha egyetlen lányomat árván hagyomány a földön, s gyámleányom valami furfangos, konok férjhez menne, mi temérdek kellemetlenséget, pört, talán ínséget hozhatna kedves gyermekemre, hálául azon feláldozásért, mellyel Júliát mint elhagyott árvát nem hagyám elveszni; növeltem keblem vérével, szerettem ápoltam jobban, mint gyermekemet. Míg ellenben teljesen megnyughatom, ha gyámleányomat oly derék férfiú szeretés karjára bízom, mint Katzenberger Henrik öcsém! S felmentésem gyámnoki számadásaimtól becses kezétől aláírva késő utódaimnak lesz méltó büszkesége. Isten áldja meg önt Júliával, kit oly forrón imád, úgy, mint én kívánom – szavai elakadtak.

97 Katzenberger Henrik sem szolt többé, csak nevetett, fejével bólintozva, míg szeme könnyben ragyogott.

Egy hónapra e kettes jelenet után a pet falvi kastélyban Katzenberger Henrik és Pet Júlia menyegzői ünnepe volt.

A jókedv vendégek tömege Henrik sztereotip mosolyából, elfogultságából forró ábrándos szerelmét vélték kiolvasni.

100 Júlia pajkos, negélyes kedvű, enyelgő szeszélyeiből megelégedését, boldogságát gondolák kicsillámolni.

Szálkai pislogó, könnyelt, apró szemű, keze dörzsöléséből és sürgöléséből a becsületes gyám önérzetéből keletkezett magosultságot magyarázzák.

Pedig a v legény üres mosolya csak keble pusztaságát tükrözte vissza, mely oly kedélynek, mint Júliáé, szíri virágait érteni sem fogja soha, annál kevésbé lesz képes élheterlen karján teljes díszükre fejldtetni azokat. nem volt vétkes; a szerelem csodákat tehet, s hitte, hogy szereti Júliát: annyit beszéltek el tte.

103 Pedig a menyasszony csak azért enyelgett, azért örült, mert vidám társaság környezé. Halántékán szép koszorú lengett, s volt az ünnepély királynéja. Örült volna, ha mindezekből a v legény hiányzott volna is. nem volt vétkes, keblében még nem ébredt fel a szerelem, könnyelműen dlt az örökös örvénybe, melynek csak tükrét ismeré.

Pedig Szálkai Tamás úr csak azért pislogott oly elégedetten, azért dörzsölte kezét, mert aláírt számadásai kezében voltak, s e kis gondoskodás által leányának derék kiházásítási összegét n biztosítva. Apai szeretet volt vezére, sem volt vétkes?

105 Meghozott tehát az emberáldozat. Csakhogy nem oly patetikus mondatokkal, szenvedély kitörések közt, s tragikai kórus mellett, mint Ifigénia korában, de fényes teremben, sima m veltség szereplő által, mosolygó nézők el tt.

Nem halt el az áldozat vérz kard alatt oltáron – szelídült korunk ilyes vadságtól visszariadna. élni fog oldhatlan láncokkal csatolva ahhoz, kivel lelke és szíve nem rokon; korbácsolva egy élet viszontagságain keresztül, pihenés, nyugalom nélkül – és nem száll le istenasszony sem többé az áldozat megmentésére.

107 S ha még a kárhozatra szánt küzdhet sorsa ellen, ha dacolva s erből fogyottan roskad össze, nem oly mondhatlan szomorú, mintha áldozatra hurcolt állatként nyugton, öntudatlan áll a gyilkos bárd alá...

S mégis azon kevesen is, kik beláttak ez ünnepély csillogó fátyola mögé, nem vették ily búskomolyan a dolgot. A mai kor embere kacagva fordítja tréfává csengő poharak közt azt, amit fél, hogy magányában elérzékenyítné, gyengévé tenné.

Koccantgatva suttoágak e kevesen egymás közt:

110 – A vén Szálkai ugyan ügyesen vitte dolgát! S Henriknek több a szerencséje, mint az esze: fahoroggal aranyhalat fogott.

S Júliára, a szép Júliára mit mondtak? Szentségsértélcével mondák:

– Majd megvigasztalja magát, ha okos.

113 És felkacagtak minden mondat után.

VI.

Két év folyt el a fent leírt ünnepély óta.

115 A pet falvi kastély most is oly fényes, mint akkor volt, a kert virágos, mint akkor. De házon s kerten mégis a vele nem gondolás gyászleple látszik. Nem tudja azt senki, miben áll azon varázs, mellyel ragyogó nyomot hagy a szorgos anyai kéz egy megsimítása a gyermek arcán. Nem tudja azt senki, mi delejes hatása van a gondos kertész azon ápoló pillantásának, mely alatt

virága nyíl. Piros, mosolygó az árva gyermek is, pirosak, mosolygók az elhagyott virágok is – s mégis: hiányzik rajtok egy báj.

Boldogság vagy bú meríti-é ki lakóinak egész figyelmét, hogy háznak, virágnak nem jut bel le?

117 Most is csattognak a madarak, cseveg az ugrókút, kék az ég... Mi gyász lebeg mégis felette, mint vándorfelh árnya?

Nem hallik a lugasból cseng gyermekhang nevetése, bár Júlia ismét ott van, mint akkor volt.

Unalom lankadtsága ül arcán, felébred a n szív vágyódó epedése, keblében rt kezd érzeni – s férje nem tölti be azt.

120 Oly lélek, mint Júliáé, szenvedélynek van teremtve. Ideált alkot az magának, férfialakot, ki gazdagon tetten ben túlemelkedik a mindennapiságon; jó vagy rossz legyen bár, magasan áll a n felett, vezérli azt, s a n röpkény gyanánt simul kebléhez, er s támaszt lel abban. S magát Katzenberger Henrikhez találja láncolva, kinek akarata nincs, tettereje nincs, ki csak mosolyog.

Júlia el tt feltárt regények hevernek. Elvonulnak szelleme el tt Zrínyi, Apaffy, Bátori s a többiek alakjai. Érzi, mi h n, mi szenvedéllyel tudta volna is azokat szeretni, hibáikkal együtt, erényeikért. Érzi, mi könny volt a feláldozás kedveseikt l, s mi nehéz néki Henrikért.

Szemét könnyezve fordítja férjére, ki ott ül mellette keresztbe tett lábakkal, lecsügg karokkal, s üresen bámul a kékbe. Júlia soká szóltan mereng, majd keresztül megy rózsaujjával homlokán, mintha álomképet akarna eltörölni, s felüdülve szólítja meg férjét.

123 – Henrikem, egészen elmerültél a gyönyör kilátásba!

– Kilátásba? Nem biz én, Júliám, ezt a szúnyogot lesem, orromra akar ülni.

125 Júlia sóhajtott; vártatva énekelni kezdte. Ezüst hangjának édes, fájó áradozása, az alkonyuló napnak ragyogó csilláma a vízen, az illat-ittas szell , s a lassan úszó rózsás fellegek mintha csakugyan azon egy végetlen szellem nyilatkozatai lennének: egy érzésbe olvadtak össze a hallgató keblében, s ez érzés túlragadta a lelket az egyéniség sz k korlátain. Az önmagát is mind inkább fellelkesített dalosn olvadó pianissimója kezd dött. Elszorult lélegzettel, feszül kebelével várt a hallgató minden következő hangot. Mindenik egy nem-továbbnak látszott, melyen túl a lélek leheli ki magát – reszketett a félelem miatt, s reszketett a meglepetés kéjmámorában.

– Vajon jól megmagyaráztad-é, kedvesem, hogy készítsék azt a rosélyost? – vágott közbe Henrik.

127 Júlia ajkába harapott, nem énekelt többé.

– Henrik! – szólt vártatva –, ládd, mi ízléstelenül rakta el kertészünk azon virágcsoportozatot! Mért nem inted meg?

– Hát nem mindegy-e az, melyik cserép hogy áll?

130 – Hisz látod, mint sérti a szemet!

– Nekem nem sérti. Tudod, nem szeretem a haszontalan kertet, de majd megmondom...

Azonban soha sem mondta meg.

133 – De hátha már a kertet haszontalannak tartod, mért nem jársz gazdaságunk után? Lopnak, pusztítanak – s te t rőd!

– Igen meleg van, angyalom, a mez n; s aztán így is csak megélünk.

135 Júlia egy könnyet nyomott szét pilláival.

– Olvastad már e regényt – kezdé újra, szünet után.

137 – Untatott, galambom, elhagytam. Haszontalan mese, gyermeknek való!

– Óh, az istenért, Henrik! – szólt hirtelen Júlia, majdnem zokogásba törve ki, s összezsapva kicsi kezeit. – Legyen már valamiben szenvedélyed! Henrik – folytatá izgatottan, kipiruló arccal, megragadva férjének karját. – Ládd, az ember szenvedély nélkül poshadó tó.

Gyötörj, ha akarsz, csak szenvedéllyel – s én térden csúszva adandok hálát! Legyenek b neid, melyekt l elfordul a világ – s én megosztom gyalázatodat! Kártyázd el mindenünket – s danolva koldulandok utcán! Vagy ölj, legalább tegyed szenvedéllyel!

– Megijesztesz, Júliám, indulatoskodásoddal. Nem édesebb-e gondtalan nyugalmunk? De álmos vagyok, menjünk aludni.

140 Ezzel ment.

A szépasszony maradt, s lassanként feljöttek a csillagok, k lesték csak el gondolatait. k láták csak születni testvéreiket Júlia szemében: a könnyeket! És egyiköjüket sem szárítá meg senki.

De Júlia nem sírt soká. Oly lélek, mint az övé, nem csügged el egyhamar. Kört kerese magának. Fáradhatlan lett a gazdasszonyságban. Örömmel mutatta fel férjének munkálkodása els sikerét. Egy jóváhagyó pillantat, egy buzdító, szeret csók kielégítette volna vágyát... De a férj észre sem vette neje szorgalmának gyümölcsét, s ennek kedve elmúlt.

143 Kacérkodó lett öltözetében, így reménylte Henrik férji aluszékonyságát felizgatni. Körülenelegte t, ragyogott szépségben s kedélyben – férje észre sem vette, s neki kedve elmúlt.

Vendégsereget gy jtött házába, vigalom vigalmat ért. Gondolá, hogy Henrik lelkének jégleple leolvad, vagy saját szívének ürességét sikerülend a kéjek mámorában felednie, de Henrik csak mosolygott s ásítózott. De saját lelkének ürességét még fájóbban érzé.

145 Lankadni kezdett, ereje ki volt merítve; kedélye beteg lett, s azzal egyaránt hervadt, hervadt teste is. A meghívott orvos megérté a bajt, a szórakozást találta legüdvösebbnek, s a betegének a füredi fürd ket rendelé.

VII.

Nem volt Füreden udvaroltabb hölgy, mint Júlia. De ábrándos szemekkel, s keser mosollyal ajkán hallgatá azon mindennapi bókokat, vette azon üres udvarlásokat, melyeket a sima társalgási modor sztereotip szabálya el ír.

147 Keser tapasztalat fullánkja volt szívében. A száz egyforma, mindennapi alakban azon jellemhiányt látta csak ismételve, mely férjében már boldogtalanná tevé, s megutálta a társaságot. Arcán a meghasonlott kedély azon fellege kezdé felt nni, mely a szépséget átszellemíti költ i követével, s a fiatal élet-vidor arcot érdekessé csókolja. Júlia hidegsége mind inkább ingerlé az ifjak hiúságát, hódítási vágyát. S mid n udvarlók seregét l követve bús mosolyú arcával, mint királyné járt fel-le a sétatéren, ki a hódolatot köteles adóul véve nem tartja magát kötelesnek azt észre sem venni, rejtett harag kínja gyötré a n világot, hogy azon, ki elhomályosítja, szépségben, erkölce ellen lövellt nyilakkal sem szerezhet magának elégtételt. Szegény Júlia! Vigyázz, vigyázz! Egy botlásodra a megvetett imádó, a túlszárnyalt vágytárs serege megrohan, s eltemet örökre.

De hagyjuk el most a bájos hölgyet, s keressük meg a fürd vendégek közt egyik régi ismer sünket, Bolykinét! Egy éve ment iparkodó szellem , s vele egyid s férjéhez, ki többszer vállalataihoz megkívántató t ke birtokában tudván t, elhatározá elvenni, s megismerkedvén vele, személyét sem találta megvet nek, s t azon nemét kezdé iránta érzeni a szeretetnek, melyet mindennapi lélek mindennapi lélekhez érezhet.

Szálkai Tamás úr vejében oly egyénre ismert, ki összegy jtögetett vagyonát csak gyarapíthatni fogja. Beatrix pedig sejté, hogy azon uralmat, s jólétbeni szabad mozoghatást, mely után annyira esengett, soha sem érheti jobban utol, mint éppen e férj mellett, ki vagyona végett t le függ, iparüzleteinek él, és szereti is t.

150 Azon n k között, kik kaján szemmel nézték Júlia ünnepeletetését, Bolykiné volt az els . Csodálatos azon szenvedélyesség, mellyel a n igyekszik társnéja rejtett házi életéb l valami botrányosat, lealacsonyítót napfényre hozni! S oly édes kárörömet érez, ha egy-egy istenségül tisztelt szoborról a dicset sárba ránthatja... Ledér és erényes, vagy erényesnek látszó egyaránt. Amaz mintha gy zelmesen mondaná: „Lám, ez sem volt jobb nálam.” Ezek mintha ezzel bevallanák: mily nagy küzdésbe kerül az erény útján megmaradniuk. Bolykiné is oly szenvedélyesen kutatót hajdani játszótársának magánéletében, s mindannyiszor megcsalatozva reményében kigyúló arccal monda sóhajtva:

– Még nincs meg. De kell, kell valami titkának lennie!

Nem önmagát ítélé-e el ezzel?

153 Vegyünk búcsút azonban Bolykinétől is, s lépünk a fürd kert azon árnyas részébe, hol az ifjúság egybe gy lt mulatni, hogy unatkozzék.

Nem írom le az üres, szagatott társalgást, melynek mintáját minden közhelyen fellelhetni. Soha sem unatkozik az ember inkább, mintha másokat unatkozni lát. Azon percben vezetlek csak ez épületes körbe, mid n egy új egyén érkezése hoz abba némi élénkséget.

155 – Isten hozott, Vilmos!

– Ah, végre lesz bankunk! Tartom el re.

157 – Tudtam, hogy addig el nem adom telivér arab lovam, míg Garami megérkezik. – hangzott több fel l egyszerre.

– Hagyjatok, hagyjatok, barátim! Nincs pénzem – szolt az érkezett; egykedv en, lassan haladva az ifjak közt el re.

– Úgy kár volt Füredre jönnöd!

160 – Épp azért jöttem – felelt Vilmos vállvonva. – Agyonfáradtam az úton. De írjátok le már az itteni érdekesb társaságot. – Ezzel egy románcot dúdolván hanyagon veté magát egy fatörzshöz d l kerti székbe.

– Érdekesb társaságot kérdesz?

– Nincs itt senki, barátom, egy bájoló lény van csak, mely elhomályosít mindent!

163 – Kinek mindnyájan rabjai vagyunk, s ki észre nem vesz senkit...

– Ki, mint a kígyó, szemével megbájol, hogy öljön...

165 – Ki alakban nem n , mert szebb, mint n lehet; szívben nem n , mert hidegebb, mint n lehet!

– S ki hát e csoda?

167 – Pet Júlia, Katzenbergerné.

– Meglássuk – válaszolt Vilmos egykedv en.

– Nézd, nézd! Épp erre sétál az angyal.

170 Júlia férje karján csakugyan arra tartott. Szép volt , mint mindig; ábrándos arcának keser ségét mosollyal igyekezett takarni, mid n az ifjak mellett szíves f hajtással elhaladt, méltóságosan, mint istenasszony.

Az ifjak már akkor mind felálltak, körülrajongták t bókokkal, hízelgéssel, mint lepkesereg a nyíló rózsát, csak Vilmos nem hagyá el pongyola helyzetét. Egyetlen átható, hosszú pillantást veté a n re, s egykedv , változatlan arcát egyszer mezei virágra fordítá róla, melyhez lassan lehajlott, hogy leszakítsa.

Júliának felt nt az ifjú. Még nem találkozott férfúval, kir l hatása így visszapattant volna. Kétszer visszapillantott, míg kíséretével elt nt a fák közt.

173 Nem kerülte ez ki Vilmos figyelmét, ki minden látszó közömbössége mellett lopva leste a n t, s önelégülten felkacagva más irányban eltávozott.

VIII.

Garami Vilmos magas, hajlékony, izmos termet , mintegy 30 éves férfiú volt. Nyílt homlokát s r , sz ke fűrtök árnyékozták. Mélyen ül , átható szeme, egyenes, görög orra, kiálló álla, s finomszabású ajka az ember-ismer , a tetter s jellemet árulták el benne. Míg arcának fehér, halvány színe, s korát megel zött homlok- s szemred i, a szájának sajátságos fájdalmas vonása sok átélt vihar s szenvedély tanúi valának. Az egész alak érdekességet veres fonalként arcán átmen sebhely emelé.

175 Bemutattatta magát Júliának, és sokszor volt társaságában anélkül, hogy azt keresni látszott volna. Nem mondott bókokat, nem beszélt szerelemr l soha, s épp ezért Júlia egyszer barátnak tekinté t, kit hogy megkülönböztet a követel udvarlók seregéb l, balul senki sem értelmezheti. Így lett, hogy napról-napra inkább nélkülözhetetlennek érzé annak társaságát, s ártatlan meghittséggel fesztelenebb, közlékenyebb volt irányában, mint bárki más iránt.

Hosszú sétákat tevének együtt. Ilyenkor Vilmos regényes életéb l érdekes töredékeket beszélt. Elmondá, mi forrón tudott érzeni is, mint szenvedett eszményképeiért – s mi keser en csalódott lelke istenségeiben. Említé, mint harcolt a legszentebb elvekért – s mi üldözés lett bére. Érinté a veszélyeket, melyekkel megküzdött.

177 Érdeklé hallgatá mindezt a fogékony n , csodálta a férfier t, szánta a szenved t, s rokonságot lelt lelkeik között. S mid n Vilmos elnémulva merengett oldalánál, is merengett vele; s úgy tetszett el tte, mintha együtt érzenének át még egyszer minden elmondottat. De Vilmos az elmondottak felett hagyott még mindég bizonyos rejtélyes félhomályt is, melynek fellebbenthetlen fátyolát csak a n képzelete hímezhetette ki, s még érdekesebbé tette el tte Vilmost.

Ily sétáról tért éppen vissza Júlia, mid n Bolykinét szállásán találta.

Vannak jó barátink, kik, ha megel zve, sugárzó arccal felkeresnek, megdöbbsentnek, mert el re tudjuk: valamit hoztak, reánk nézve kellemetlent.

180 Így volt Júlia Beatrixszal. És nem csalatkozott.

Beszélt ez a könnyelm , hiú n kr l, kik ügyes kalandorok áldozataivá lettek, kik eljátsszák jóhír ket, feldúlták házi boldogságukat egy ábrándért. Beszéde közé keser vonatkozásokat sz tt Júliára. Majd a színlelt barátság részvét-könnyével nézé t sokáig, s mint egy önkénytelen, alig hallhatóan rebegte magában:

– Kár érte, de vége, vége.

183 Júlia megrémül. Görcsösen fogá meg társn je kezét, s er sen szemébe nézve, fuldokolva rebegte:

– Az Istenért, Beatrix! Neked valami nyomja szívedet, mit nekem tudnom kellene, de te elmondani átallsz. Szólj, óh, szólj! Régi barátságunkra esdlek!

185 Bolykiné soká habozott, soká kérette magát, végre vonatva töredékekben elmondá, hogy bizony Júlia jóhírének vége, hogy a kalandor Garamivali szerelmi viszonya közbotrány tárgya.

– Szerelmi viszonyom! – sikoltott fel Júlia.

187 Barátnéja keser en mosolygott.

– Beatrix! – folytatá szenvedélylázasan Júlia –, amint üdvösségemben hiszek, esküszöm neked, hogy Garamival szerelemr l még csak nem is beszéltem.

– El ttem ne véd magad, kedvesem, én úgy sem tudnék rólad feltenni semmi rosszat. De mások; ah, nehezebb azokat meggy zni.

190 – Szólj! Óh, szólj: mit tegyek?

– Már kés – suttogá a barátné.

– Kés ?! Eltántorított angyalnak sem kés a megtérés, ki már a kárhozatba sülyedt! S nekem lenne kés , kit nem nyom semmi b ntudat – szólt Júlia, büszke önérzettel felegyenesedve,

lövellvén szeméb l királyi tekintetet. Arca márványsápadt lett, s megkövülni látszott kezével lassan megsimítá gyönyör homlokát, s ábrándos szeme mereven néze az rbe.

193 – Elfáradtam, Beatrix – folytatta suttogva, pamlagára d lve. – Köszönöm figyelmeztetésedet! Most hagyj magamra, reggelre határozok.

Elváltak.

195 Míg Beatrix hazaért, több ismer sével találkozott. Résztvev barátné bánatával ejtett néhány leplezett szót mindannyiak el tt Júlia szívbajáról. Közönségesen ismert közeli viszonya ezzel, s azon kíméletes fátyol, mellyel szavait fede, de mely alól a fény mégis kicsillámlott megtette hatását: Júlia hírét még inkább aláásá.

Az éj leszállt. Mindkét n saját lakának legrejtekebb szentélyébe vonult. Ott, távol a világ szemét l élte mindkett legbens bb életének azon kevés perceit, melyeket még meg bírunk menteni magunknak a társas világtól. Vonjuk szét a függönyt, s lessük meg mindkét n t ott, hova csak a csillagszemek halvány sugára lopózik, s hallgatja ki a kebelnek titkát a néma, s mégis fecseg éjfélben.

197 Egyszer fehér szövettet zettel kárpitozott szoba tárul fel el ttünk. Porcellán edényekben virág illatoz, az aranyozott, függ golyólámpa kék, fehér világot hint szerte. Az egész oly szende, oly sz zies, mintha a n erény kápolnája volna, s a fehérfüggönyös ágy remek szentképpel felette lenne oltára.

Júlia pamlagán elterülve, képére kulcsolt kezekkel zokog. A fájdalom, mely els percekben szívébe szorult, s majdnem megrepeszté azt, most lelt csak könnyít utat a könnyben. Ily kebelben, mint Júliáé, ha a szerelem felébred, nem virágoskert, melynek leszakítjuk egy-egy divatos virágát, gyönyörködünk benne, s eldobjuk ismét. Vért fészület az, melyhez a hit rajongása csatol, melyért vértanúvá leszünk, mosolygó arccal megvetjük a világ ítéletét, illedelmet; boldogok vagyunk a feláldozásban.

Júlia most tudá meg el ször, hogy Vilmost szereti. Megijedt e felfedezést l. Gondolkodott, hogyan szakadjon el t le, s borzadva látta át, hogy ehhez ereje hiányzik. De természetében nem volt a csüggedés. Letörle könnyeit, s hirtelen elhatározással nyitja a szomszéd szobába. Ott férje aludt, gondatlanul, gyanútlanul. Felrázá t álmából.

200 – Henrik! – mondá sebesen beszélve, mintha félne, hogy a jöv percben már nem bírja elmondani, mit elmondani akar. – Kérlek, kelj fel! Pakoljunk, s induljunk hajnalkor haza.

– Mi jut eszedbe – dörmöge a férj. – Ily szeszélyért kár, hogy felköltél.

– Kérlek, az Istenre – folytatá a n mind inkább izgatottan –, menjünk haza! Ha kedves mindkett nk nyugalma el tted, hallgass meg!

203 – Az orvos nyolc hetet rendelt; négy hete vagyunk itt, tehát még négyig maradunk – mondá amaz ásítva.

– Henrik! Lehet, hogy a jöv percben már nem lesz er m kérni! Menjünk, menjünk...

205 – De hát miért?

– Ne kérdezz t lem okot! Vedd, hogy nincs semmi ok. Egy szeszélyemért nem hoznád meg ez áldozatot?

207 – Engem az orvos rendelete köt. Jó éjszakát, Júliám! Majd holnap szívesen hallom felvilágosításaidat – mondá a férj, s más oldalra fordult.

Júlia meredten állt el tte, hosszú megvet pillantatot vete rá, s félhangon suttogta:

– Jól van, te akartad.

210 De csakhamar ismét megélnékült arca.

– Nem – tevé hozzá határozottan –, nem a te becsületedért, de az enyémért meghozom az áldozatot.

S er s léptekkel kiment.

213 Bolykiné hálóterme tükrökkel s gazdag öltöz asztallal díszlik. Virágos selyemmel bevont dagadozó pamlagon ül Beatrix, keresett pongyolában. Kezét átengedéssel nyugtatja Tárai Sándor vállán, kit a fentebb említett kerti jelenetben csak azért nem vettünk észre a fürdő ifjúság csoportozatában, mert azon kép, mely t jellemezné, csinos ifjú termet, divatos öltöny, sima m veltség társainak legnagyobb részére is egy szálra ráillenek. Most lett csak érdekesebb el ttünk, azon meglesett titkos szerencse által, Beatrix elvonultságát oszthatni. A helyzet bizalmassága, s a látogatási óra rendkívülisége hatásosabb jelenetek lefolytat gyaníttatja, de a két egyén arcában semmi sincsen, mi azt igazolni látszanék. Sándor szabályosan, udvarias kézcsókkal vesz búcsút. A n méltósággal kel fel, s kíséri a távozót egy sz nyegajtóig, hol hidegen megállva, mintha épp akkor villant volna valami keresztül agyán, parancsoló hanggal így szól:

– Nem is kell mondanom, hogy barátaim csak addig azok, míg kíméletesek tudnak lenni. Könyörületlenül semmisítem meg mellszalagomat is, mely egy röppent sóhajomat legyintésével elárulhatná!

215 Ezzel valóban pongyolájának kék szalagmellbokrát összegy rve dobta el, messze magától. A látogató elt nt, s kimért, büszke léptekkel nyitott egy mellékszobába, hol férje íróasztalnál állt, nyerkémeti munkálatokba merülve.

Halvány arccal fáradott ott, hogy neje meglegedését kivívja, hogy pénzt gy jtsön, mellyel szeszélyeit kielégíteni képes legyen, s megvegye azon a házibékét. Nejének belépése szúrás volt a szívébe, mint annak megjelenése rendszeren szokott lenni, ki felettünk bármi hatalmat gyakorol. Önkéntelen aggállal nézett körül, nem lehet-é valami kifogásra való szót, önkénytelen gondolá magában, vajon mit akarhat ismét. De a n szokatlan nyájasan hajlott a férj székének karjára, megcsókolta homlokát, s legszelídebb hangján monda:

217 – Ne fáradj már, kedvesem, nyugodjál le.

Bolyki szívér l k esett le, neje nem akart semmit.

Reggel a fürdő vendég társaság gyanúsán gúnyos mosollyal kísérte Júlia lépteit, s Katzenberger mögött sajnálkozva monda:

220 – Szegény Henrik!

Tisztelettel hódolt Beatrixnak, érényeiért. S Bolyki megett e felkiáltás hangzott:

– Boldog férj!

IX.

223 Az el bbi cikkben leírt jelenetnek, melyet Bolykiné legrejtekebbjében meglesénk, tökéletes megértése Beatrix jellemének helyes felfogásában rejlik. Mindennapi lelkülete az ál-proteuszi változékonysága a szerelemnek csak azon egy alakját ismeré, mely az élvezeteknek szolgálója. Hiú hódolat szomja, s kellemeinek mostohasága t kizárólag egy térre szorítá: dicskoszorúkat aratni! S ez a n i tökély ragyogó csilláma volt. Innen önként következik, hogy amint egyrészt kegyeltjeinek megválasztásában nem volt túl nehézkes, úgy másrészt a vigyázatlant, a szerénytelent alkalmas órában ellökni magától sem került több küzdésébe, nagyobb fájdalmába, mint el zni egy túlbizakodott cselédet. Úgy, hogy a még alig ébredéz gyanú els uttogása is elnémult azon hideg magatartás, azon fagyfaló pillantás el tt, mellyel a volt kegyeltet lesújtá a leskel d kárörvend kel tt.

Láttuk, mi másképp kellett ennek lenni Júliánál. Láttuk ennek elhatározását: kibontakozni fenyeget viszonyából. Dacára er tlenységének, dacára élheteretlen férjét li elhagyottságának.

225 Vilmost, mint minden igazán szeret , nemesebb, er sebb lénynek tartá önmagánál. T le várta a megmentést is.

Légyottot rendelt. Ez volt első lépése, melyet titkolni akart. Mint dobogott keble, mi reszketve ment a kijelölt helyre, mint gonosz tettet forraló bűnös. Pedig célja fedhetetlenségének megmentése volt.

227 – Óh, Vilmos, Vilmos! Ím könyörögni lát ön maga előtt egy nőt, ki bevallja: miként készen fedezte fel, hogy szereti önt! Azon rjög indulattal szereti, mely elhalványít kötelességet, erényt, mindent. Ön nemes, ön talán viszonzszeret... Mentsen meg ön az elbukástól, hogy képem tisztán, szeplőtelen maradhasson keblében, mint ahhoz méltó – szólt Júlia szenvedélyesen.

Szegény nő, mi kevéssé ismeré ez embert, ha azt sem tudta, hogy ez addig imádja csak istenségét, míg alkalmat nyer sárba tapodni.

– Szóljon hát, Júlia, mit tehetek önért – válaszolt Vilmos ágálva. – Kívánja életemet, s boldogan halok meg.

230 – Távozzék ön rögtön! Ne lássam önt többé, ne halljam nevét említeni! Sírni fogok talán, de áldani fogom szívemben... Szenvadni fogok talán, de boldog leszek.

– Kívánsága előtt parancs, meghozom az áldozatot – szólt Vilmos, színpadias elszántsággal. – De e végső, e búcsúpercben megtagadna-e nekem egy kérést? Eldobott életűdvemért kárpótlásul sokallna-e tőlem egy fürtöt éjhajából, egy csókot „Istenvedel”-ként?

Júlia keble lázasan hullámozott, nem tudott felelni.

233 – Júlia, annak, kit ön halálra ítélt, eloltandja ön végső epedését.

– Esküdjék ön meg előbb, hogy távozni fog, bár térden állva kérem is enmagam, hogy maradjon – rebegé a nő elfordulva.

235 – Esküszöm!

Vilmos csakugyan eltávozott a fürdőből; Júlia veres szemekkel, fájdalmas mosollyal járt férjének karján. Szíve, az eddig oly nyílt, oly átlátszó, titkot rejte. Félt azt önmaga előtt is elárulni, s a csók meg a hajfürt bűntett súlyával nehezkedett lelkén. Kedélye, alakja meg volt változva.

237 Mindez a felébredt gyanúnak új anyagot adott. Ahelyett, hogy azt elnémította volna, s ezer csodásnál csodásabb következtetéseket szülé.

Alig múlt néhány nap, s Beatrix rejtélyes arccal újságoló barátnéjának, hogy Garami Vilmos csak Baracskáig utazott, hol borzasztó idegbaj érte utol, s élet-halál közt fekszik.

Leírhatlan azon benyomás, melyet e hír Júliára gyakorolt. Vádolá magát, hogy olyan harcot mért Vilmosra, melyben az leroskadt. Kötelességének tartá megvigasztalni azt, ki érte szenved, legalább részvétének tanúsításával. Mit tehetett kevesebbet? De az illelmi szabályok, a kárörvendő világ szükségessé tevék hogy az titokban történjék.

240 Betegnek tette magát. Eltiltott minden látogatást, elzárta szobáit, s Baracskára ment.

Bolykiné kileste mindezt.

Júlia járatlansága a cselben, lelki izgatottsága könnyebbé tette ezt, mint higgadt kedély mellett, kevesebb óvatosság mellett is lett volna.

243 Alig távozott Júlia, Bolykiné Katzenbergernél termett.

– Az istenért – kiálta a félálomban heverész gondatlanhoz –, hallom, hogy kedves barátném beteg!

245 – Rosszul érezte magát, s elvonult kissé – válaszolt emez.

– Látnom kell t, mondhatlan nyugtalan vagyok.

247 – Amint tetszik – mondá Henrik ásítva.

– Bocsánatot kérek, de nem lehet! Szorosan megtiltá asszonyom – szólt közbe Júlia h szobalánya.

– Ím! Hallja ön? Hasztalan fárad. Majd elmondom én neki szíves részvétét. Rettent forróság – szólt Henrik, homlokát hűtve.

250 – Mit?! Nekem zárják el legjobb barátném ajtaját! Mit szólna , ha megtudná?

– Hogy helyesen tevém – felele a szobalány.

– El, utamból! Keresztültörök minden akadályon!

253 S a szóhoz tettet csatolva, utat kezdte magának törni er s karjaival, a szobalányt félre hátráltatva.

– Uram, uram! Segítsen! Asszonyom nevében kérem!

255 – Katzenberger úr! Felszólítom önt, ne hagyjon neje legjobb barátnéján méltatlankodni, egy cseléd által!

Henrik tétován állt a két fél között. Korholta a h sies szobalányt, s visszatartá Bolykinét. Rendkívül kellemetlen helyzet ez el tte, mert határoznia kell, vagy a harcoló felek közösen szétszedik.

257 Azonban el bb, mint erre került volna sor, Bolykiné csakugyan utat tör Júlia lakába. Szobáról szobára halad; a szobalány s Henrik gépiledig mennek utána. Sehól senki.

– Katzenberger úr – szólt Beatrix az utolsó szobában gúnyosan fordulva vissza –, ön igen mulatságosan foglalkozik, mid n neje üres szobái cerberusául szeg dött. Úgy tesz ön, mint ki vasas ládája kulcsát zslugorgatja, mid n a láda ki van rabolva.

Ezzel gúnyosan hajtá meg magát, s méltóságos léptekkel eltávozott.

260 A szenvedély hasonlatos a szilaj ménhez. Kit soha sem ragadt meg, ki soha sem küzdött vele, nem tudja ezt fékezni sem.

Így volt vele Katzenberger. S mivel aluszékony, tesped embereknél százszoza borzasztóban, következetesebben pusztít a vihar, ha csakugyan felzaklattatik, mint a gyúlékony, de lángra lobbanó természeteknél, Henrik is fellázadván a két legfájdalmasb szenvedés alatt: megcsalódni bizalomban, s nevetségessé lenni.

Tombolt, dúlt, s zajt ütvén esetéb l, idegen népet vezetete magánélete szentélyébe – orvosolhatlanná tevén saját maga azon szakadást, melyet higgadt kedély még beheggeszthet vala, vagy legalább elleplez.

263 A szobalány fenyegetések s ígéretek hatalma alatt bevallá, miként asszonya a déli órák zajtalanságát használva a ház hátulsó ajtaján, s a kerten keresztül szállt halászcsonakra B...-ra menend . S hagyá maga után a tudott rendeletet.

Katzenberger véralkatától alig várható eréllyel rohant a Balaton partjára Életében el ször képezett magának komoly elhatározást. A megalázás dühével követni akarta h telen nejét. De a Balaton teljes viharban hánykódott. Rejtélyes természeténél fogva a tiszta, csendes id dacára felháborodott mélye óriás habokat hömpölygetve. Istenkísértésnek mondák a halászok most hullámaira szállni. 4 órával el zte t már meg Júlia, mid n három ifjú társaságában, kik szorgos barátsággal ajánlkoztak neki a reménylhet botrányos jelenet tanúivá lehetni, robogott gyors lovaktól vonva Baracska felé. A jó barátok el nem mulaszták gúnyos észrevételeikkel, célzataikkal mind inkább felizgatni az élhetetlen férjet, míg azon lélekállapotba hozák, melyben az ember megsz nik önmagáé lenni. Becsületkérdéssé vál el tte az, mit l higgadtan visszaborzadna, s a gyáva h ssé, a bárány tigrissé lehet.

265 A felkelt vihar Júliát még a Balatonon érte. A kis csónakot hányták a hullámok, mint avar lombot. Úgy tetszett, hogy csak játszanak martaléjkukkal, miel tt elnyelnék.

Júlia alig vette észre a vést, hisz keblében is úgy viharzott. A halászok megfeszített er vel küzdöttek az elemekkel életükért, és imádkoztak. Júlia önmegadással hunyta be szemét, és imádkozott szintén, de nem életéért.

267 A nap alkonyodott már, s mégsem érték a partot, mely különben alig kétórai távolra lehetett. Már-már nem bírtak a megroncsolt csónakba rohanó vízzel, mid n a partot végre közeledni láták.

– Uraim – szólt mind inkább erősödő hanggal, s kigyúló arccal. – Hagyjanak fel e gyalázatos eljárással, miből lovagokra nem háramolhat dicsőség. Engem keresnek önök? Itt vagyok. Érdeklí ez önöket, férjemen kívül?

287 Kérdezve nézett körül, senki sem felelt.

– De férjemet sem érdekelheti többé, mert ez órától kezdve megszűntem neje lenni. soha sem szeretett, s én sem szerettem t. Isten önnel, Katzenberger úr, jó estét, uraim!

Ezzel meghajtá magát, Vilmosnak támaszkodva karjára más ajtón elhagyá a lakot. Katzenberger ki volt véve sodrából, a mesterséges felizgatottság egy csapásra lehangolódott, a régi élehetlenségbe süllyedt vissza, társai mosolyt erllettek ajkaikra.

X.

290 Ismét elfordíték két évet az élet tarka könyvében, mid n Júliát harmadszor mutatom fel elbeszélésem folyamában.

Azon percben, mid n Júlia sorsát Garami Vilmoséhoz kötve Katzenbergerről lemondott, lemondott egyszersmind a nagyvilágban eddig foglalt állásáról, s hírnevéről is. Lehetett házias, lehetett erényes, lehetett kegyes – a világ elttelenen, mindennapi ágyas maradt, kit kitüntetni megbántása a jó társaságnak, kivel társalogni gyalázat. Óh, a világ nem bocsájttja meg soha, ha boldogságunkért illedékét megsértjük.

Míg Júlia Katzenbergerné volt, egész világ sajnálkozott felette, egész világ összeesküdött elcsábítására.

293 S most, hogy nem alattomos oltárrablóként orvul mocskolá a férj becsületét, de szintén lépve fel, nyíltan rázta le magáról a nyögöt, az egész világ az élehetlen férj pártjára lépett, s követ dobott az annyit szenvedett nre.

Valóban, a n kép, melyet a mvész szeszélye épület falára festett, legyen bár az épület tömlöc, s a kép remekm, el nem hagyhatja azt anélkül, hogy el ne porladjon.

295 Júlia szerelemre sóvár lelke mindazon csillámért, melyet a nagyvilággal vesztett, házi életében keresett kárpótlást. Vilmost, kit a férfiasság, a tökély eszményképének tartott, azon ábrándos szerelem egész erejével szerette, mely csak ilyen hosszú nélkülözés által megtisztult kebelben születhetik.

De alig múlt néhány boldog hét, Vilmos kezdé t elhanyagolni, felejte azon apró figyelemeket, melyek egyedül táplálói a szerelemnek.

297 Vad cimborákat vezetete házi szentélyébe, elfoglaltatá a hideg világgal szívének ez utolsó kis birodalmát, mely még a családélet néhány szende örömperceit rzi. A tolakodás sorvasztó szemétől meg hagyta fertzetni azon menhelyet, mely még enyhületet nyújt a világ zajában megfáradt kebelnek.

Kíméletlen élceket hallott most Júlia mindazon tárgyak felett, melyek a jobb n kebelének szentek. Látott trágár alacsonyságot gázolni mindazon keresztül, mit eddig ájtatos borzalommal tisztelni tanult. Ijedten néze körül ebvilágon, melyben az erény volt a nevetségés. Frigyet keresete férjében, ellent állhatni az erkölcstelenség kétkedgúnyának, de keser en tapasztalá, hogy Vilmos is kacag a többivel ott, hol megborzadt.

Fellebbent eltte a szent el ítélet rejtélyes fátyola, védje a n erénynek, mint hajdan Isis titkainak re, mely eltt az imádkozó nem fejtegetett, nem okoskodott hideg, világi bölcsességgel, de tiszta kegyelettel hitt és üdvözült. Míg az elkárhozott, ki kémlen dni kezdte.

300 Júlia kémlen dni kezdett. Elveszett eltte az erény dicse, foszladozott az önáltatás fényes délílibjba, melyből Vilmos mind inkább, mint közönséges kalandor bontakozott el. Júlia hitét veszté az emberekben.

El ször sírt magányában tündér álmaiért, melyekből ábrándulni kezdte. Fáj vesztenünk a kedvest, ha tudjuk is, hogy álom volt. Később érzeni kezdé hozott áldozatai nagyságát, s kérdeni kezdé magától: miért hozá azokat. Keser mosolya felelt kérdésére. Érdemes-e jónak lenni, f zé tovább eszméit, e világban, hol annyit színlik az erényt, hogy a valódit is csak színlelésnek veszik? S ily férj kedvéért, ki maga sem hisz az erényben? Ily kedélyállapot bukásnak vihet egy angyalt. S szédít mélységet nyit áldozata lábai előtt. Ellenállhatatlan vonzerrel sodorva azt a b nbe.

E veszélyes percben anyának érzé magát Júlia. Megvala mentve. Eddig nem ismert büszkeség fogá el keblét. Er t kölcsönze neki, megállni támasz, védelem nélkül, önmagában, egy romladozó világnak közepette.

303 Vilmos napról-napra idegenebb kezdé lenni saját házában. Éjjeket töltött kártyaasztalnál. Fogyva-fogyott Júlia vagyona, félnie kellett már a végelpusztulástól. A gyöngéd n átallt mégis ezért szemrehányásokat tenni. T rt magában, s ha férjének közelg lépteit hallá, letörlé könnyeit, s mosollyal fogadta t, de ez nem viszonzta azt, azon édes tekintettel, melyet a szeret n várt.

Anyasága érzetével azonban hatalmas kötelességek érzete is született Júlia keblében. Gyermekeinek tartozott megmenteni a még megmenthet t.

305 Magukban valának.

Júlia kisírt szemekkel dolgozik az ablaknál, lopva vet néha egy-egy pillantatot férjére. Sokszor nagy lélegzetet véve leteszi munkáját, látszik rajta, hogy mondani akar valamit, mi küzdelmébe kerül.

307 Vilmos hosszú léptekkel jár fel-le, látja jól a harcot Júlia arcán, b ntudata nyomasztóvá teszi helyzetét a remeg n irányában. Már-már futni akarja házát, s távozással menekedni a várt jelenett l, mint oly sok gyenge ember, ki a kerülhetlen vész halasztásában megnyugvást talál. A világ zajában akar keresni részegít szórakozást házában szemrehányó kísértete előtt.

Mindkét kebel meg van telve, mindkett fél a kitörést l. Szó nem jön ajkaikra, félnek a hangtól, hogy lelkiállapotukhoz méltó nem lenne, vagy megtörmé köröttük azon szélcsendet. Egy szikra elég a legkeser bb házijelenetté válni... De Vilmos távozási szándéka nem enged halasztást, Júliának határoznia kell.

Néhány szelíden esd , de komoly szót kockáztat Vilmoshoz.

310 Ez bámul elhatározott hangján a különben oly engedékeny n nek, s durvasággal akarja azt megtörmni.

Vajh, mi rosszul ismeri az emberi szívet.

Júlia felhevül jogérzetében, Vilmos felhevíti önmagát, mint szoktuk, ha igaztalanságunkat érezzük.

313 – Ez-é hát elismerésed, hogy feláldoztam érted kötelességet s a világ becsülését? Zokogott Júlia.

– Én er ltettelek-é rá – heveskedett Vilmos. – Nem-é te kötötted magadat nyakamra?

315 – Vilmos, az istenért! Ne e hangon, mert megátkozom a percet, melyben szerelmemet szívtelen kalandorra pazarlám.

– S én egy kéjhölgyre – kacagott Vilmos.

317 Júlia szemei előtt elhomályosodott a világ. Fülei zúgtak, szobájába tántorgott. Mid n feleszmélt, még zengett fejében a „kéjhölgy” elnevezés, éjjel és nappal, az égr l s a földr l hallá azt, a gúny minden hangján ismételve.

Nem sírt többé, és nem tett szemrehányásokat a férfinak, keble meg volt fagyva.

Végre megszületett gyermeke. Óh, a gyermek mosolygó angyal, melyet isten küld a ház oltárára. Letörleni az anyának sok keser könnyét, megszelídíteni a zajongó atyát, visszavezetni mindkett t a ház tzhelyéhez, ha szenvedély vagy könnyelm ség messze ragadta ket a világba.

Megszilárdítani köztük a szakadozó családi láncokat, s egy új, egy édesebb világot alkotni számukra a szívben.

*

320 Magányos szobájában a pet falvi kastélynak virrasztja Júlia beteg gyermekét.

Kialvó lámpa halvány, rezg világa küzd a szület reg szürkületével, a n sápadt arcán, melyen már nyomot ástak a könnyek, fájó mosolyt hagyott a szerencsétlenségbeni megnyugvás.

Nyugtalanul tekintget az egyszer , ószer falórára, lassú ketyegésében századokat gondol legördülni. Valakit vár. Megborzadva riad fel, mid n a síri csendben ötöt kondul; úgy érzi, mintha minden ütés a szívét érné. Újra elnémul minden, csak a gyermek lázas lélegzése hallik.

323 De siet léptek közelegnek. Vilmos benyit. Arca dúlt, haja zilált, öltözete rendetlen.

– Vilmos, te ismét tivornyáztál – suttogá a n –, míg én kétségbe esem, és gyermeked haldokol.

325 – Gyermekem? – kiáltott fel Vilmos szinte ijedtséggel. – Nem, nem! Júliám, isten s a te gondviselésed mellett nem férhet hozzá a halál!

– Már én is roskadozok. Ki tudja, meddig tart er m, s te elhágysz.

327 – Nem hagylak el, Júliám! Ládd, most sem dombórozni voltam, de értetek virrasztám az éjt. Kártyaasztalnál ültem. Igaz, néhány aranyunk volt még; avval nem javíthatám többé sorsunkat. Játszom, hogy nyerjek nektek! Istenhez imádkozom, hogy segítsen kedvetekért, és nem hallgatott meg – a hideg uzsorásnak kedvezett is. Ah, mit gondol a szenved ártatlansággal?!

– Ne káromold az istent! Rejtélyesek, de szentek az útjai. Köszönöm, Vilmos, hogy reánk gondolál. Rosszul választád az utat. De most ládd, hogy isten nem engedé a b n útján boldoguljunk – szólt Júlia, könnyes mosollyal nyújtva kedvese felé reszket kis kezét.

*

Vilmos ragyogó szemekkel, s titkos bánatvonással arcán hajlott a virrasztó anya vállán keresztül gyermeke bölcseje fölé.

330 Csókot nyomott Júlia homlokára, s a csók forróbb volt, mint régen. Leült enyelegni csendesen a kedves párral, s lelkébe derültség szállt, melyet vad dáridókban eddig nem ismert. A felkel nap mosolyogva mulatott a képen.

De mi durva hang vegyül e csendes örömökbe?

Az udvaron dob pereg. Júlia vagyont árverezik, az atyai házat, melyben gyermekségének tündérképei laktak, a kertet, melynek minden bokrán emlékvirág nyíl.

333 – Vilmos – szólt a n gyöngye hangon, nagy tiszta szemét kedvesére fordítá. – Nem teszek szemrehányásokat a múltért, de férfiú vagy: kötelességed hivatalt vagy szolgálatot keresni értem s gyermekedért. Kéjhölgynek tartson bár a világ, vétkem irányodban csak az, hogy szerettelek. S e kisgyermeket nevezék bár fattyúnak, a te gyermeked! Ne hagyj minket ínségben, Vilmos, a szükség úgy fáj.

– Dolgozni fogok, Júliám, mennyit két karom elbír. Keresni fogom kenyereget arcom verejtékével, éjt teszek nappallá, ha kell, értetek, b nengesztelésül – válaszolt Vilmos szenvedélyesen.

335 Átölelve nejét a gyermek bölcseje felett, sírtak mindketten. Könnyeik a gyermekre hulltak, de a gyermek nem érzé azokat. Mid n reá hajoltak szül i, ég csókkal ajkukon, sikoltva ijedtek vissza: a gyermek már halott volt.

Vajon nem volt-é ez int el jel? Vajon a megtérés állandó fog-e lenni vagy nem jött-e már kés n?

XI.

337 Ezeket kellett el rebocsájtanom, mid n Júliát a tihanyi jelenet után két évre újra fel akartam léptetni.

Szegényes szobában találjuk t, Vilmostal élénk beszédben.

– Igen, igen! – mond ez. – Te vagy egyedüli oka, hogy még mindig így kell nyomorognunk. Hányszor kértelek: légy nyájas Bodó tanácsos iránt, kit l el menetelem függ?!

340 – Hát nem vagyok-e nyájas egész világ iránt?

Vilmos vállat vont.

– Nem akarsz-e már megérteni? Mosolyogj rá kacéran, szoríts kezet, suttogj édes szókat: szóval hitesd el vele, hogy szereted!

343 – Uram! – szól Júlia, méltóságos tekintettel felegyenesedve.

– Csak nyugalom, kedvesem! – mond Vilmos mosolyogni igyekezve, miközben a n t újra székére er lteté. Arca halványsárga volt, szája végein reszketegség látszott, szeme nyugtalan tévedezett, nem bírván kiállni Júlia tekintetét. Így nézhete ki Júdás, mid n Megváltóját készült elárulni.

345 Júlia arca ki volt gyúlva, szemében vad láng szikrázott, keble lázasan emelkedék. A szenvedély megifjítá egész alakját, melyen már oly sok átviharzott fergeteg pusztítása látszott.

– Avagy b nt kívánok-e én t led? – folytatá Vilmos hízelegve. – Nem kacérkodál-e jobb napokban önként, hogy egész ifjúság rabszolgádu szeg dött? S rossz voltál-e azért? Most sem kívánok t led mást, mint hogy ámítsd el Bodót. S ha egy mosolyoddal, egy kézszorítással új hivatalt vásárolhatsz t le számomra, vissza fogsz-e rettenni ez áldozattól, te, ki jó nevedet dobtad martalékul a világnak szerelmemért?

347 – Az más, Vilmos, szerelemért áldozat volt tettem, s mellettem volt öntudatom. Hivatalért aljas vásár lenne. Most méltán ítélné el a világ, s keblem nem bírna rajta túlelni dni.

– Mi nekünk a balga világ!/? Az elítélt már téged, annak szemében ágyas vagy most is, ki semmit sem kockáztat többé. Míg én, ki ezzel mutatom irántad legfényesebben határtalan bizalmamat, leborulandok nagyságod el tt! S nem elég-e már neked az én elismerésem Júlia?

– Vilmos, te szörny vagy!

350 – Júliám, elhagysz-e veszni nyomorban? Te mondtad, hogy az ínség úgy fáj – folytatá színlelt érzékenységgel Vilmos.

Átkarolta Júliát. Ez zokogva rejté kebelébe arcát, s gyöngén rebegé:

– Mindent, mindent, ha megreped is keblem.

*

* *

353 Nehány hét után Bodó tanácsossal Vilmosnál találkozunk.

Hideg arcú, magas, szikár férfiú ez, nyugtalanul jár fel-le a szobában, míg a háziúr lankadtan nyújtózik el pamlagán.

355 Egyetlen gyertya ég az asztalon. Kés re haladt már az id , Júlia hálósobájába vonult.

– Kedves barátom – mond a tanácsos megállva –, meguntam már önnek álmításait, megelégettem már ágyasának kacér mesterségeit. Itt az ígért összeg, teljesítse ön ígéretét, vagy kiszolgáltatom hivatalbóli elbocsájtását, s isten velünk!

357 E szókkal egy csomagot dobott az asztalra, Vilmost kémlelve.

Önkénytelen borzadás futá ezt keresztül, arcát elhagyta a vér, de csakhamar visszanyerve jelenlétét, felugrott a pamlagról, s nevetve közeledett az asztalhoz.

– Ezt már szeretem – mondá, a csomagot zsebébe téve. – A vev jöjjön el az árral, hogy az eladó átadja áruját. Most már készen vagyok.

360 Vegye fel ön házi köntösömet, így ni! Egy szót ne bocsájtson ki ajkain! Itt Júlia hálószobájának ajtaja, sok szerencsét!

Ezzel nevetve nyitott meg egy mellékajtot, bebocsájtá a tanácsost a sötét szobába, s maga, mint rémek l üldözött, sebesen hagyta el a szobát más felé.

Kis id múlva éles sikojtás hallatszott a mellékszobából. Júlia rendetlen pongyolában rohant el, megállt a hosszú kanóccal ég gyertyánál, rjong tekinteteket vetve maga körül. Bodó tanácsos az ajtóban megjelent, Júlia aléltan roskadt össze, egyetlen szava „Vilmos” volt, oly fájó, oly átható hangon, melyben egy világ minden kínja rejtezett, mellyel egyszerre szívéb l egy világ mindensége szakadt ki.

363 Vilmos nem hallá azt, messze járt már a b ndíjjal, futva, futva önmaga el l.

Bodó morogva, hideg léptekkel hagyta el a szobát, Júlia eszméletlen, elhagyatva feküdt a szegényes szobában, mellette csak a pislogó gyertya virrasztott.

* *
*

365 Meggyalázva, nyomorban, hite vesztetten találta magát Júlia, az élvezetdús világ közepette.

, ki annyit szenvedett, ki annyit áldozott, gúnyával találkozott azoknak, kik az erényesség álarca alatt csak élveztek, s hódolatot igényeltek.

367 Elveszett keblében az erény dicse, el az ember becsülése. Keser megvetés mosolya ült ajkaira, s mit csodáljuk, ha hideg kebellet engedé át magát az örvénynek, melybe sodortatott. Azzá kellett lennie, amivé l n.

Eddig volt az iromány, melyet József bátyám kezemben hagyott.

Még el voltam fogulva olvasásától, mid n mosolygó, elégedett arccal visszatért, s vállamra téve kezét, felkölte ábrándaimból.

370 – Menjünk, öcsém – úgy mond –, az esküv re!

XII.

Egy év eltelt. Timádinál fényes társaság gy lt össze, ott voltam én is. Házigazdánk s neje megel z szívességgel fogadtak. Mindkett jük arcán a megelégedés s házi boldogság sugárzott. Meg látszottak fiatalodva.

Ily háznál a vendégre is kiárad valami mondhatlan jó érzés, fesztelen vidámság, az egész kör feledve saját ügyeit, egy családi egésszé olvad.

373 – Lássátok, öcsém, hogy a n sem vesz el örökre, ha lelke nem aljasod le, bár viszonyok hatalma elsodorta is az igaz útról – szólt Timádi bátyám ebéd után félrevonulva velünk. – S ha férfiúra akad, ki er s, de gyöngéd karokkal támaszul áll mellette! Nem kell mondanom, mert azt

úgyis tudjátok, mi feláldozó gonddal virrasztott n m féleves súlyos betegágyamnál éjt és napot.
Mint leltem szeret könnyeiben a leggyógyítóbb írt.

És nézd most, öcsém – szólt hozzám fordulva –, szegény Bolykit! Erényes neje mellett
arcán az életunság keser sége sápad.

375 Tisztel hódolattal csókolánk Júliának kezét távozásunkkor, míg József bátyám
mosolyogva súgta:

– Megvan elégtétem.